Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Luzia Arrizabalaga Irasuegi

Aramaio, Araba (1923)

Aurkibidea

Biografia

Aramaioko Arexola auzoan jaioa, ezkondu eta Barajuen auzoko Bentamotz baserrira joan zen, ondoren Arrasatera. Etxekoandrea da.

Zintak

ARA-069

- **Proiektua**: Aramaioko ipuinak eta kondairak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Arriolabengoa, Divina - Ozaeta Elorza, Arantza
- **Data**: 2009-11-15
- **Iraupena**: 62 min
- **Euskarria**: MiniDV
- **Kodifikatzailea**: Elexpuru, Juan Martin
- **Transkribatzailea(k)**: Oruesagasti, Ainitze

ARA-094

- **Proiektua**: Aramaioko ipuinak eta kondairak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Arriolabengoa, Divina - Ozaeta Elorza, Arantza
- **Data**: 2009-11-15
- **Iraupena**: 37 min
- **Euskarria**: MiniDV

Pasarteak

1. Arropak garbitzera

- **Erref**: ARA-069/003
- **Iraupena**: 0:01:30. **Hasi**: 00:06:10. **Bukatu**: 00:07:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Arriolara joan zen umetan bizitzera. Abadea txantxetan. Oso bizimodu gogorra zen ordukoa. Arropak garbitzera nora joaten zen.

Transkripzioa
- Juan zitzen Aixola (Arexola)?
- Gero juan nitzen ni e... ba zenbat urte? Jo, abarie bizi zan, Aixolako (Arexolako) abarie Don Silbestre. Eta, klaro, ha bizi zan Arrixolan (Arexolan) ta Arratik bueltie itten nen esaten esten hola joten esten buruen, bekokixek eskue ta holan itten zen plantie: "Zuk jan dozu txokolatie. Zu txokolatie janda zatoz!" Beti ha tentetan. Ni barrez. juan ta negarrez, amama ikusi ta negarrez. Jo, etorri barrido etxea, eta lehenau... lehenau zelan... zelan bizi zala pentsatzetan dozue jentie? Urik be ez zauen / ezauen/ etxien! Etxien, holako... arran, arran bertan iñoa juan barik. Holako askatxo bat behixek eta edoteko? Eta eurak grifotik hartzen auen ha. Erropak garbi... holan... oheko erropak eta zertzen badakitzu ona juten nitzen? Lekiña. Hartu astuen erropak...
- Kalera.
- Kalera. Kale onduen dau Lekiña.
- Bai, bai.
- Ba, Lekiñan eukien, ba, labadero bat. Lekiña baiño goratxuau eongo zan, bertan Lekiñan barik goratxuau edo eongo zan. Hara juaten nitzen, ba, Lekiña, Basauti... ta Basautin pare-parien edo euen hori aski hoi. Hartu astuen erropak eta hara. Amamak aukitten zittuen, ba, jaboitten bigunketan. Ni juan aurretik, Aixolatik (Arexolatik) juaten nitzen hori itten. Hartu eruen hara, zertu eta barriro hara.

2. Lehengusuarekin ezkondu zen

- **Erref**: ARA-069/005
- **Iraupena**: 0:02:30. **Hasi**: 00:09:38. **Bukatu**: 00:12:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Lehengusu batekin ezkondu zen Luzia. Ez zioten utzi nahi. Koinatari esker dago ezkonduta.

3. Soldaduak taloa jatera etxera

- **Erref**: ARA-069/006
- **Iraupena**: 0:02:00. **Hasi**: 00:12:08. **Bukatu**: 00:14:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:
Gerra hasiera Santa Marina egunez. Tristura handia sartu zen. Krutzetatik aurrera ezin zen pasatu. Soldaduak Luziaren etxera etortzen ziren taloa jatera.

Transkripzioa
-Akabo! Hasi zan, Santa Maiña egunien, “dieziotxo de julio” hasi zan gerrie,

nik hamabi-hamahiru urte eukiko neben. Eta hasi zan gerrie, orduntxe egunien, danak hasi zien mobimentuen... Gu gaztiek giñen, baiñe zeoze pasetan zala igerri guntsen. Eta... Aldabe, entzutie badauketzue?, Mak... Kantoikue? Aldabe?
-Ez
-Aldabe eta Pia, Aldabe, zera... Baiñe Aldabe hor behe aldekue zan izetez, ta hak zeozer baekixen nunbaitt. Mobimentue hasi zanien, batzuk hanka itten... Eta, jo, eske tristura bat sartu zan orduen egunien, tristura bat! Eta, ba, ezebez: gero ezin geinken juen Kurtzeta, Kurtzetatik aurrera ezin geinken juen, Kurtzetatik harutze ezin geinken juen. Eta hor gero, Kurtzetan azpixen holako kanpin moduko bat imiñi auien, txabolatxuek, eta zelan Uribarritik, Aldekotik, Aldekon onduen auen argixen errota bat esaten jakona, argixen zera be hortxe auen, eta handik ipiñi auen istalaziñue hara, txaboleta. Handik etorten zen, etorten zen je... zera, mutillek Axola, ... Beittu: nik honi zenbat talo indde nauen... Zarauzkue, hau, hau da Zarauzkue, orduntxe gerran, anaiek anaien kontra. Anai bat euken alde batetik eta beroi bestaldetik, zera. Eta etorten zien ta esaten eusten -nik ha hizketie ez neen entenditten sarritten, neskatillie! Hamahiru urtekin!- Eta “erori arte bota, e?, erori arte". Itxurie, gaiñez in arte, erori, gaiñez in arte. Eta barriro joaten zien hara.

4. "Trabajadoreak"

- **Erref**: ARA-069/008
- **Iraupena**: 0:01:20. **Hasi**: 00:16:40. **Bukatu**: 00:18:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:
"Trabajadoreak" zer ziren. Amorebietan lau edo bost fraide hil zituzten. Aita Onaindia asko etortzen zen Aramaiora.

Transkripzioa
- Ta trabajadoriek zertzuk zien?
- E... kastigaute! Kastigaute azenak! Esate bateako, edo kartzelan edo hantxe...
- Lanetan.
- Bidian itten edo sendak itten edo... Hiltteko enterretako itten... Kuestiñue da... kontraixokue.
- Bai.
- Bere aldekue barik, kontraixokue.
- Bai.
- Eta, ba, zertu... etorri haxe etorri zan desperiduten. Gehixau notiziaik bez. Notiziaik bez. Hari jakin barik entierruen einde gaz Arexolan. Peruenien azen fraille batzuk, harek be hantxe Amorebietan egonda, baiñe... Amorebietan hasi zinin frailliok hiltten... Ez dakit e... bastante... lau edo hil bihar izan zittuen! Gurien, profesorie bai behintzet. Aitta Onaindia ezautu dozue?
- Bai.
- Onaindia?
- Bai.
- Ba, zenbat bider etorten zan hona e... asko etortzen zan. Tarto handixa euken. "Bodas de plata" in gittuenien be berak eman auen mezie Uribarrin,

Uribarriko eleixan in gen. Eta berak emon auen. Ta ondio bialdu eitten ostie zera... Karmengo e... Karmen.
- Karmel.
- Karmel edo... bai.
- Bai.
- Bialdu eitten dostie.
- Kaputxinuak edo...

5. Galerazitako ezkontza nola gauzatu zen azkenean

- **Erref**: ARA-069/010
- **Iraupena**: 0:05:20. **Hasi**: 00:19:00. **Bukatu**: 00:24:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Luzia Oñatin ibili zen josten ikasten. Sotera koinatari laguntzen zion. Harek egin zituen gestioei esker ezkondu ahal izan zuen. Senargaia prest zegoen hurrengo egunean Ameriketara joateko baina azken momentuan konpondu ziren gauzak eta berak maite zuen mutilarekin ezkondu ahal izan zuen.

6. Biarritzera ezkon-bidaia

- **Erref**: ARA-069/011
- **Iraupena**: 0:03:00. **Hasi**: 00:24:20. **Bukatu**: 00:27:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:
Irunen arazoak izan zituzten muga zeharkatzeko. Senarra paperak egiten ari zen bitartean poliziek etxean hartu eta jaten eman zioten. Donibane Lohizunera joan ziren lehendabizi. Gabon zahar eguna zen, eta gizonen artean afaldu zuen.

7. Esamesak lehengusuen arteko ezkontzagatik

- **Erref**: ARA-069/014
- **Iraupena**: 0:00:51. **Hasi**: 00:34:32. **Bukatu**: 00:35:23
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:
Senarra lehengusua zuen. Era guztietako esamesak ibili ziren herria: ezin zutela familia osasuntsurik izan eta abar.

Transkripzioa
- Aitten anaie, aitte. Nere aitte. Asike pariente urrau... neba-arrebak izan ezik! Ezin leike egon! Neba-arrebak izan ezik. Bai, bai. Ta gaiñera ene... [...]

ona ibili gauen jentiek. Eske holakuek Aramaixon be bazen. Eztittuela aukitten familixie zera... sanue... Guri asmete ezkun bueno! Dienak eta eztienak! Beitu ha juende dau betenaixue lagun haundixa euken ta preguntaute be bai betanaixuei "jo, ezkonketia gure eta etsoskuk ixten!". Betenaixue, Aramaixoko... betenaixo bat egon zan kanpokoe edo bueno euskaldune...
- Don Rafael edo?
- E?
- Don Rafael, ez... lehenau. Don Rafael baiño asko be lehenau. Bai, bai.
- Zan oso lagune ta oso... asko balixo dauena! Eta lagun haundixek zien bixek, eta "hik ez eixon kaso in holako tontokeixei!".

8. 'Txikitxotatik haunditxotara' kantua

- **Erref**: ARA-069/017
- **Iraupena**: 0:00:34. **Hasi**: 00:38:00. **Bukatu**: 00:38:34
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
'Txikitxotatik haunditxotara' hasten den kantua. 'Gazte gaztatik aitak eta amak' kantuaren bertsioa polita.

Transkripzioa
- "Txikitxotatik haunditxotara
fraille ninduan nonbradu
estudiuak ikastera be
Salamancara bialdu
Salamancara nindoielarik
bidian neuan pentsatu
estudiante tunante baiño
hoba nuala ezkondu.
Ezkondu nintzan, ezkondu
bai neri ondo damutu
praka beltzien hari zurixe
sekula ez jat /etxat/ faltatu".

9. Kantu elebiduna: "Regalarme si tienes dirua nahikua"

- **Erref**: ARA-069/018
- **Iraupena**: 0:01:04. **Hasi**: 00:38:34. **Bukatu**: 00:39:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak

Laburpena:
Kantuaz komentarioak. "Regalarme si tienes dirua nahikua" hasten duen kantu elebiduna.

Transkripzioa
- Zeiñek kantetan otsun /kantetatzun/ hori? Zeinek kantetan otsun / kantetatzun/?
- Ikesi, ikesi. Papelak edo zerak aukitten gendun ta ikesi, ikesi. Hortako, hortako juntetan gitzen. Beste bat, hori e... uste dot papela bilbotarrak Martin Monteron Mari andrie... ezautu zaue?
- Ez.
- "Regalarme si tienes
dirua nahikua
pendientes y medalla
katai urrezkua
guantes y el amanico
eta soinekua
de rico terciopelo
moda berrikua.

No solo eso Anita
sedazko alpiñak
las medias con sus ligas
eta oinetako ariñak
...
...
con el polvo de niño
pintatzeko ezpaiñak.

No creo tanto dinero
zuk dadukazunik
me habras querido buscarme
gizurrak esanik
porque un millon de veces
ikusi zaitut nik
con la gran [filosera]
zutik juan ezinik".
Hori erderaz eta euskeraz.

10. 'Lotxua lotxua gozo' haur kanta

- **Erref**: ARA-069/019
- **Iraupena**: 0:00:17. **Hasi**: 00:39:38. **Bukatu**: 00:39:55
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
'Lotxua lotxoa gozo/ lotxo engañadorie' haur kanta.

Transkripzioa
- Eta lo itteko ta ze kantetan zen? Ze kantetan zen...
- "Lotxua lotxo gozo
lotxo engaiñadorie
lotxo gozuak engaiñauko dau
Edurne gurie".
- A, ze politte!

11. 'Aldapeko sagarraren'

- **Erref**: ARA-069/021
- **Iraupena**: 0:00:54. **Hasi**: 00:40:18. **Bukatu**: 00:41:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak

Laburpena:
'Aldapeko sagarraren' eta 'El treinta de mayo' kantak.

12. 'Maritxu nora zoaz' kanta

- **Erref**: ARA-069/022
- **Iraupena**: 0:01:35. **Hasi**: 00:41:12. **Bukatu**: 00:42:47
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak

Laburpena:
'Maritxu nora zoaz' kanta.

13. Astoko eta Otsoko

- **Erref**: ARA-069/024
- **Iraupena**: 0:01:03. **Hasi**: 00:42:32. **Bukatu**: 00:43:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:
Astoko eta Otsokoren ipuina eta kantua.

14. 'Larrosa koloreko begi ederrokin'

- **Erref**: ARA-069/025
- **Iraupena**: 0:00:19. **Hasi**: 00:43:35. **Bukatu**: 00:43:54
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
'Larrosa koloreko begi ederrokin' kantua.

15. 'Arroz con leche, me quiero casar...'

- **Erref**: ARA-069/026
- **Iraupena**: 0:01:06. **Hasi**: 00:43:54. **Bukatu**: 00:45:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:
'Arroz con leche, me quiero casar...' eta 'Donde están las llaves Matarile-rile-rile' jolas-kantuak.

16. Txikolan

- **Erref**: ARA-069/028
- **Iraupena**: 0:01:02. **Hasi**: 00:45:16. **Bukatu**: 00:46:18
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:
Txikolan (txirikilan) zelan jokatzen den. Garizuma guztia txikolan pasatzen zuten.

17. 'Txutxurrutxu mañe'

- **Erref**: ARA-069/029
- **Iraupena**: 0:00:33. **Hasi**: 00:46:18. **Bukatu**: 00:46:51
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:
'Txutxurrutxu mañe' errezitatu luze eta polita.

Transkripzioa
- Gero, ibiltzen zitzien burdixen 'Txutxurrutxu' eta hori...
- "Txutxurrutxu maiñe
Nun da aitte jaune?
Zeruetan jauna
Zetan zeruetan?
Artuek araketan
Artue zetako?
Olatie eitteko
Olatie zetako?
Abariendako
Abarie zetako?
Mezie emuteko
Mezie zetako?
Aingerutxo bixen erdixen zerure jauteko!".

18. 'Txina-txina txorixe'

- **Erref**: ARA-069/031
- **Iraupena**: 0:00:46. **Hasi**: 00:47:22. **Bukatu**: 00:48:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:
'Txina-txina txorixe' eta 'Neskazaharrak joaten dira Madalenara...' kantak.

Transkripzioa
- Ta bai... Txina-txina kantetan zen?
- "Txiña-txiña txorixe
bustana dauko horixe
heguaz [zinkin] heguaz [etzin]
pikuaz batu garixe"

- "Altuen San Antonio
bajuen..." (haixe ahaztu zamarrien nabil)
....

- "Neskazaharrak juaten dira Madalenara, Madalenera, Madalenara santuari eskatzera senar on bana, senar on bana komeni bada santuak esaten dio buruakin ez, buruakin ez, buruakin ez zergatikan lehenago akordatu ez, akordatu ez orain baperez".

19. 'Atxia motxia'

- **Erref**: ARA-069/032
- **Iraupena**: 0:01:00. **Hasi**: 00:48:08. **Bukatu**: 00:49:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
'Atxia motxia piruli pan' eta beste ume-kanta batzuk.

Transkripzioa
- Eskuekin eta... honek txikitxuek...
- A! Atxia mutxia?
- Bai.
- "Atxia mutxia piruli pan
neure semia errotan
errota txikiñek klin-klan!
Botikario, kalendario
behin juan nitzan basora
topou neban erbi bat
jaurti notsen harri bat
atera nutsen, atera nutsen
ezkerreko begi gorri-gorri bat!"
- "Hor goixen itturri

ure pir-pil etorri
ure pir-pil etorri
Olaberatako [...]
laba bete ipurdi
laba bete ipurdi
laban kabidu eziñe
labostea itzuli
labosteko arratoiek
ipurditik hazi
ipurditik hazi".
- "Libiri ta labore
nun da ganauzaiñe
nun da ganauzaiñe
hor goiko estra arruen
kaka in ezindde".

20. 'Libiri ta labore'

- **Erref**: ARA-069/034
- **Iraupena**: 0:01:07. **Hasi**: 00:49:48. **Bukatu**: 00:50:55
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Ume kantak

Laburpena:
'Libiri ta labore', ganauzaineko kanta. 'Hor goiko landetan'.

Transkripzioa
- "Libiri ta labore
nun da ganauzaiñe
hor goiko estra arruen
kaka in ezindde
kaka in ezindde".
- Hori noiz kantetan zan?
- E?
- Noiz kantetan zan hori?
- Hori? Ganauzain ibiltzen zienien. Solo batetik, esate baterako, Arexolako landaen batetik Uribarriko landaen batea ero... kantau.
- Umiek bata bestiei?
- "Hor goixen iturri
ure pir-pil etorri
ure pir-pil etorri
Olaberatako fulano
laba bete ipurdi
laba bete ipurdi
laban kabidu eziñe
labostea itzuli
labosteko arratoiek
ipurditik hazi
ipurditik hazi".
- "Hor goixen iturri... " hori esan dot, e?
- Bai. "Hor goiko landetan..."
- "...

eperra kantetan
eperra kantetan
Olaberatako fulana
beti barriketan
beti barriketan".

21. Gizonak kateak arrastaka

- **Erref**: ARA-069/036
- **Iraupena**: 0:02:36. **Hasi**: 00:51:30. **Bukatu**: 00:54:06
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:
Gizon bat kateak arrastaka etortzen zela eta tximiniatik sartzen zela... Horrelakoekin beldurra sartzen zieten. Hontzak ere beldurra ematen zion.

22. Otxandioraino ogia eramatera

- **Erref**: ARA-069/037
- **Iraupena**: 0:02:34. **Hasi**: 00:54:06. **Bukatu**: 00:56:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:
Umetan astero joaten zen Otxandioraino osaba-izeba batzuei ogia eramatera. Bera oso beldurtia izan arren, astoaz joaten zen ilunetan mutil baten laguntzaz. "Ardangela" esaten zioten etxeko leku bati.

23. Ijitoekin susto galanta hartuta

- **Erref**: ARA-069/038
- **Iraupena**: 0:04:48. **Hasi**: 00:56:40. **Bukatu**: 01:01:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:
Otxandiora joan zen batean, itzuleran bide zati batean lagundu zioten; baina, Santa Marina aldera hurbildu zenean, ijito talde bat aurkitu zuen zaldiak trebatzen. Haietariko bat berarengana zuzendu zen eta Luziak ospa egin zuen arineketan. Hurrengo egunean ere hankak dardaraz zituen.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-11-03

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com